

ТУРЕЦЬКО-ЙОРДАНСЬКІ ДВОСТОРОННІ ВІДНОСИНИ: РОЗБІЖНОСТІ НА ТЛІ СПІЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Д. О. Ніколаєва

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова;

м. Одеса, вул. Дворянська, 2; тел. +38 (048) 723-52-54;

e-mail: dasha_nik2008@ukr.net

Аналізуються позиції Туреччини та Йорданії як суб'єктів близько-східної регіональної системи міжнародних відносин. Розкрита роль Туреччини та Йорданії у побудові архітектури регіональної безпеки на Близькому Сході. Охарактеризовані особливості двосторонньої співпраці та її динаміка. Визначено проблеми, які становлять спільний інтерес: врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту; громадянська війна в Сирії й спричинені нею проблема біженців; посилення взаємовигідної економічної співпраці та ін.

Ключові слова: *Туреччина, Йорданія, Близький Схід, палестино-ізраїльський конфлікт, сирійська криза, біженці.*

Республіка Туреччина та Йорданське Хашимітське Королівство – два важливі актори близькосхідної регіональної системи міжнародних відносин. Вони є активними суб'єктами процесу вироблення стратегій взаємодії країн Близького Сходу щодо розв'язання конфліктів у регіоні з урахуванням динамічних змін, які відбуваються в архітектурі регіональних міжнародних відносин. Регіональні та міжнародні події останнього десятиліття суттєво вплинули як на Туреччину, так і на Йорданію. Обидві країни від початку у 2011 році Арабської весни опинилися перед спільними викликами, зумовленими, найперше, громадянською війною в Сирії як територіального сусіда обох аналізованих держав. Двосторонні взаємини між Туреччиною та Йорданією є одним із визначальних чинників близькосхідної регіональної системи міжнародних відносин, що й актуалізує їх вивчення політичною наукою.

Туреччина впродовж уже тривалого часу здійснює значний вплив на держави Близького Сходу. Її зовнішня політика щораз частіше набуває характеристик антиізраїльської та проісламської [8, с. 1]. Це попри те, що в минулому Туреччина увиразнювала антиісламську політику, а відносини з арабськими країнами були прохолодними через прозахідну й антиісламську політику М. К. Ататюрка.

Якщо Туреччина, завдяки розташуванню в одному з геостратегічно найбільш значущих регіонів планети, є політичним «важковаговиком» міжнародної політики, то Йорданію зазвичай характеризують як

державу-балансир [1, с. 100], яка більш-менш підтримує зрівноваженість близькосхідної системи міжнародних відносин, хоч і має за багатьма показниками обмежені ресурси. Йорданія перебуває в центрі конфліктів на Близькому Сході. Роль цієї невеликої держави у регіоні не можна недооцінювати, оскільки позиції Йорданії є одним із важливих чинників у боротьбі з викликами регіональній безпеці.

Помітно, що останніми роками Туреччина та Йорданія зміцнюють двосторонні зв'язки, об'єднуючись у позиціях щодо регіональних викликів. Обидві країни мають спільні позиції з низки проблем. Проблема Палестини, висхідна роль Ірану в регіоні, нестабільність в Іраку, потоки біженців зі Сирії – це лише найважливіші питання спільного інтересу Туреччини та Йорданії в вимірі регіональної стабільності та безпеки.

Значущим для активізації турецько-йорданських відносин став факт відновлення влітку 2019 року Йорданією повноцінних дипломатичних стосунків із Катаром, куди було призначено дипломатичного представника. Це сталося після двох років перерви у відносинах двох держав. Йорданія в червні 2017 року підтримала ті держави Близького Сходу (ОАЕ, Саудівська Аравія, Бахрейн, Єгипет; згодом перелік розширився), які звинуватили Катар у підтримці тероризму та екстремізму, зокрема «Аль-Каїди» та «Ісламської держави». Тоді Йорданія прийняла рішення знизити рівень свого дипломатичного представництва в Катарі (відкликати посла, але не закривати посольство). Також Йорданія відкликала ліцензію в катарського телеканалу «Al Jazeera». Водночас Йорданія не приєдналася до т. зв. «Антитерористичного квартету» (АТQ) у складі перелічених вище чотирьох держав Близького Сходу. Очевидно, вона ціннісно зорієнтована на підтримку відносин з усіма країнами Близького Сходу, однак є певні сфери (до прикладу, палестино-ізраїльський конфлікт), де Йорданія послідовно відстоює свої позиції, відмінні від інших суб'єктів близькосхідної політики. Такі розбіжності, зокрема, існують між Йорданією та Саудівською Аравією щодо Палестини.

Відновлення повноцінного дипломатичного представництва Йорданії стало поштовхом до активізації турецько-йорданських відносин, позаяк Туреччина виступає одним зі союзників Катару. Турецька влада в особі президента Р. Т. Ердогана назвала помилковим рішення держав «Антитерористичного квартету» розірвати дипломатичні відносини з Катаром; також було засуджено дії США щодо міжнародної ізоляції Катару. Відтак одразу після призначення нового посла Йорданії в Катарі відбулися важливі перемовини на рівні міністрів закордонних справ Туреччини та Йорданії. Акцент було зроблено на декларуванні наміру розширити економічну співпрацю та поглиблювати координацію з регіональних (близькосхідних) питань. Також відзначимо, що в часі народних заворушень у Йорданії (червень 2018 р.) саме Катар виділив 500 млн дол. США фінансової допомоги Йорданії та запропонував 10 тис. робочих місць для йорданців на території Катару. Нині грошові перекази додому цих працівників конструктивно впливають на економіку Йорданії.

Йорданія відноситься до тих держав, від яких узалежнені «перспективи досягнення миру на Близькому Сході загалом та розв'язання палестинської проблеми» [2, с. 61–62]. Позиція Йорданії з палестинської проблеми віддавна (від 1947 року) відрізнялась від решти арабських держав. Йорданія залишила за собою право вільних і незалежних дій внаслідок особливих відносин із Палестиною, проживання на її території значної кількості палестинців. Попри історично тісні стосунки Йорданії з країнами Перської затоки, найперше – Саудівською Аравією, Йорданія в особі короля Абдалли II досі намагалася зберігати незалежність на міжнародній арені та уникати поляризації.

Найперше звернемося до проблеми Палестини, щодо якої дві країни перебувають на близьких позиціях. І Туреччина, і Йорданія перебувають в опозиції до рішення президента США Д. Трампа визнати Єрусалим столицею Ізраїлю¹ та перенесення американського посольства з Тель-Авіва. І Туреччина, і Йорданія домагаються припинення палестино-ізраїльського конфлікту мирними засобами; обидві держави підтримують Палестину на міжнародному рівні. Відповіддю на рішення Д. Трампа стало рішення, прийняте на саміті Організації ісламського співробітництва (Стамбул, 13.12.2017 р.), до якої зокрема входять Туреччина та Йорданія, про визнання Палестини суверенною державою зі столицею у Східному Єрусалимі.

Видається, що для Туреччини палестинське питання вирізняється за значущістю за інші проблеми Близького Сходу. Це пов'язано з глибокими історичними та ідеологічними вимірами цього питання в сприйнятті турецького народу. Схожа підтримка, характерна й для Йорданії, оскільки наявна велика кількість палестинських біженців, які отримали підданство Йорданії². Навіть більше, йорданський король Абдалла II офіційно від 31.03.2013 р. є хранителем мусульманських і християнських святих в Єрусалимі (мечеті Аль-Акса, гробниці Ісуса Христа та ін.), а відтак наділений правом докладати будь-яких зусиль для їх захисту [9]. На відміну від керівників інших держав Перської затоки (найперше – Саудівської Аравії), президент Туреччини Р. Т. Ердоган проголошував за підтримку ролі хашимітської династії короля Абдалли II як зберігача релігійних святих в Єрусалимі [5]. Зрештою така роль Абдаллі II

¹ Статус Єрусалима є одним із найгостріших питань у відносинах між Ізраїлем і арабськими сусідами. Він безпосередньо пов'язаний із конфліктом між Ізраїлем і Палестинською автономією, яку підтримує ісламський світ. Ізраїль розглядає Єрусалим своєю столицею, але палестинці перебувають на позиціях, що Східний Єрусалим – столиця їхньої майбутньої держави. США власне першими у світі визнали Єрусалим столицею Ізраїлю. Це сталося попри прохання лідерів арабських країн утриматися від цього кроку, аби не відбулося ескалації конфлікту в регіоні.

² Приблизно 750 тис. палестинців добровільно або примусово залишили свої домівки. Серед країн регіону, в яких вони знайшли притулок як біженці, лише Йорданія надавала їм громадянство (підданство) [3, с. 131].

(принаймні щодо мусульманських святинь) відведена не випадково – він прямиий нащадок пророка Мухаммеда у 43-му поколінні.

Турецький глава держави Р. Т. Ердоган все ж залишається спірною фігурою серед йорданців [4]. Багато хто захоплюється ним за його позицію в відносинах з Ізраїлем та США, але інші розглядають його як демагога та політичного опортуніста. Не завжди позитивним щодо турецького президента є й ставлення йорданського правителя Абдалли II [17]. Наприклад, упродовж трьох років (від 06.03.2016 р.) король Абдалла II не зустрічався з турецьким президентом, хоч загалом понад 25 % усього робочого часу у ці роки проводив у закордонних відрядженнях. Причин цьому чимало. Зокрема, Р. Т. Ердоган несхвально відгукувався про єгипетського главу держави Ас-Сісі (називав його «нелегітимним тираном»), в той час як Єгипет є одним із найбільших союзників Йорданії. Також турецький глава держави підтримує палестинський рух ХАМАС, а ізраїльський монарх – рух ФАТХ, конкурента ХАМАСу (власне рух ХАМАС в Йорданії та Єгипті заборонений, а в багатьох країнах він позиційований як терористична організація). Також Р. Т. Ердоган підтримує партію «Брати-мусульмани», з якою в багатьох державах борються як з виявом ісламського екстремізму (наприклад, цей рух від 2013 року заборонили в Єгипті). В Йорданії «Брати-мусульмани» перебувають в опозиції до короля Абдалли II і в країні навіть вживаються обмежувальні заходи до нього.

Йорданія має найдовший кордон з Ізраїлем і, відтак, збільшуються ризики її стабільності. Питання Єрусалиму має життєво важливе значення для власної легітимності короля Абдалли II. Враховуючи низку чинників, видається, що Йорданія зацікавлена співпрацювати з Туреччиною щодо палестино-ізраїльського конфлікту. Хоч питання Палестини в регіональних стратегічних розрахунках як Туреччини, так і Йорданії, а також їх двосторонньої співпраці, є на чільному місці, але рівень співпраці в цьому питанні поки що не можна уважати достатнім.

Однією з точок співпраці Туреччини та Йорданії є проблема громадянської війни у Сирії, оскільки обидві країни несуть важкий тягар війни, що відбувається поруч їх державних кордонів. Станом на листопад 2019 року за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців в Йорданії перебувало 655 тис. осіб (11,6 % від загальної кількості біженців), в Туреччині – 3,7 млн осіб (65,1 % від загальної кількості) [19]. Водночас у медіа наводяться значно вища кількість сирійських біженців, особливо на території Йорданії (до 2 млн осіб [7]). Втім, попри масштаби проблеми передчасно стверджувати, що між Туреччиною та Йорданією ведеться активна співпраця щодо проблеми біженців, хоч саме ці країни чи не найсильніше відчули деструктивні наслідки громадянської війни в Сирії [7].

Очевидними є певні відмінності у політиках Туреччини та Йорданії щодо біженців зі Сирії. Забезпечивши скорочення потоку шукачів

притулку та мігрантів зі Сирії до ЄС, Туреччина активно лобіює вимогу візової лібералізації. Однак, попри схвальну оцінку ЄС дій Туреччини щодо призупинення потоку біженців в країни ЄС, це не визнано достатнім для скасування короткострокових віз для турецьких громадян (наявні 72 пункти вимог для надання безвізового режиму).

Надавши притулок справді великій кількості біженців, Туреччина водночас повільно виконує вимоги щодо надання таким особам доступу до ринку праці, розв'язання проблеми захисту їх особистих даних, гарантування основних прав та свобод людини. Опитування [6] сирійських біженців, які перебували у двох містах – турецькому Стамбулі та йорданському Ез-Зарку – засвідчило певні відмінності двох країн у підходах до надання допомоги. Зокрема, у Стамбулі більшість біженців отримують незначну підтримку або не отримують її, а відтак змушені самотужки знаходити способи виживання. Більшість із них працюють нелегально, а влада не санкціонує це, дозволяючи певний ступінь свободи. Хоча нещодавно Туреччина дозволила біженцям подавати заявки на отримання дозволів на роботу, більшість не можуть подолати фінансові та бюрократичні перешкоди, пов'язані з його отриманням. Турецькі роботодавці теж не схильні до офіційного найму біженців з огляду на необхідність сплачувати соціальні внески за офіційно працевлаштованих. Відтак сирійські шукачі притулку в Туреччині є вразливими до експлуатації; їх заробіток нижчий за прожитковий мінімум, вони постійно змушені шукати компроміси між потребами у харчах, житлі, освіті, лікуванні тощо. Водночас Туреччині передбачено надання фінансової допомоги 6 млрд євро на реалізацію проектів підтримки біженців зі Сирії. Ця допомога не перераховується до державного бюджету Туреччини, а конкретно надається під проекти (спершу фінансувалися первинні потреби біженців, а надалі – проекти їх культурної інтеграції, вивчення мови, здобуття професійної освіти, працевлаштування тощо). Наразі проблемою залишається те, що дуже мало сирійців отримали у Туреччині офіційний дозвіл на роботу, багато нелегальних працівників – діти з родин сирійських біженців.

Натомість у йорданському Ез-Зарці в значно ширшому обсязі реалізуються програми допомоги. Уряд Йорданії погодився зменшити обмеження в доступі сирійських біженців на отримання дозволу на роботу в окремих секторах економіки та професіях. Йорданська влада, у порівнянні з турецькою, більш жорстка у ставленні до тих біженців, які працюють нелегально. Загалом очевидними є зміни, які відбулися за чотири роки активних міграційних потоків зі Сирії до Йорданії: ліберальна політика щодо біженців поступово змінюється на більш жорстку, а кордон Йорданії зі Сирії – від відкритого до практично закритого.

Водночас маємо припущення про доволі насторожене ставлення Йорданії до зростання сили Туреччини в арабському світі, де вона використовує свій вплив як сунітська держава для конкуренції за лідерство зі

Саудівською Аравією [5]. Загальновідомо, що Туреччина та Саудівська Аравія – традиційні геополітичні конкуренти на Близькому Сході. Натомість Йорданія вже довготривало певною мірою узалежнена від монархій Перської затоки, маючи обтяжену значним зовнішнім боргом економіку. Фінансово-економічна ситуація в Йорданії не є сприятлива: зовнішній борг країни незмінно зростає³. Країни Перської затоки задекларували намір фінансово підтримати Йорданію в умовах фінансової кризи та на тлі масштабних соціальних протестів, які пройшли взимку 2018 року, а також тиску МВФ з вимогами провести рекомендовані економічні реформи. Така підтримка Йорданії надзвичайно потрібна в умовах збереження значного навантаження на соціально-економічну інфраструктуру країни через велику чисельність біженців зі сусідніх Сирії та Іраку.

Водночас у політологічному дискурсі озвучуються оцінки того, держави Перської затоки все ж неналежно фінансово підтримують Йорданію, і, не виключено, саме це дало поштовх до помітного «потепління» Йорданії з Катаром та Туреччиною, які є ключовими конкурентами Саудівської Аравії. Можливо, навіть відбувається деякий про поворот у зовнішній політиці Йорданії, адже досі вона активно підтримувала Саудівську Аравію та ОАЕ в більшості регіональних і міжарабських конфліктів.

Відзначимо, що у березні 2018 році Йорданія навіть зупинила дію угоди про вільну торгівлю з Туреччиною. Не виключено, що це відбулося під тиском союзників у Перській затоці, які намагаються мінімізувати роль Туреччини у регіоні Близького Сходу. Водночас офіційне обґрунтування такого рішення йорданською стороною пояснено негативним впливом умов угоди на місцеву йорданську промисловість та потребу забезпечити її конкурентоспроможність [13].

Згадана вище угода про вільну торгівлю між Туреччиною та Йорданією набула чинності ще у 2011 році. Для Йорданії вона не дала очікуваних результатів: торговельний баланс різко збільшився винятково на користь Туреччини. Натомість турецькі інвестиції в йорданську економіку суттєво не зросли, як це було передбачено угодою. Наприклад, за даними за 2016 рік торговельний обмін між Туреччиною та Йорданією становив близько 742 млн дол. США, з яких 664 млн дол. США – експорт Туреччини до Йорданії, і лише 78 млн дол. США – експорт Йорданії до Туреччини. У наступному, 2017 році, за даними Турецької асамблеї експортерів (ТІМ) Туреччина знову ж експортувала до Йорданії товарів на значну суму – 672 млн дол. США [12]. З огляду на не взаємовигідні результати дії угоди про вільну торгівлю Йорданія в односторонньому порядку призупинила дію угоди про вільну торгівлю з Туреччиною та запровадила митні збори на турецький імпорту у розмірі 20–30 %.

³ Державний борг Йорданії дорівнює 95% річного ВВП, а рівень безробіття серед молоді становить 41 %. Понад мільйон з 9,7 млн населення Йорданії – за межею бідності [14].

Наголосимо: угода про вільну торгівлю була саме призупинена, а не скасована; це не виключає перспективи її відновлення, якщо турецькою стороною ініціюватиметься підтримка йорданських місцевих виробників, зокрема з передачі ноу-хау [11]. Також йорданська сторона озвучувала пояснення призупинення угоди недобросовісною конкуренцією зі сторони турецької влади [18]. Йорданія мала очікування скористатися турецькими технічними розробками, але замість цього відбувся лише величезний потік турецького експорту (найперше – текстилю) до Йорданії та проявилися великі дисбаланси у двосторонньому торговому обміні.

Зауважимо, що на офіційному сайті Міністерства закордонних справ Республіки Туреччина в частині аналізу турецько-йорданських відносин відзначено факт підписання у 2011 році угоди про вільну торгівлю⁴, але відсутня інформація про її призупинення з ініціативи йорданської сторони.

01.10.2019 р. Туреччиною та Йорданією була підписана нова рамкова угода про активізацію двосторонньої торгівлі. Її потенціал є взаємовигідним, адже для Туреччини Йорданія залишається великим ринком збуту; йорданська ж сторона все ще зберігає зацікавленість у співпраці в очікуванні інвестицій в економіку країни та активного комерційного обміну.

Певний час проблемою двосторонніх відносин уважалася відсутність прямого авіасполучення між Стамбулом і Акабою [16] (цей аеропорт має стратегічне значення для розвитку йорданського туризму з огляду на близькість до стародавнього міста Петра). У 2018 році цей повітряний маршрут вдалося відновити з авіакомпанією «Turkish Airlines» [20]. Оскільки скельне місто Петра є найпопулярнішою історичною пам'яткою Йорданії (у 2007 році Петра позиційована одним зі семи нових «чудес світу»), постійним джерелом доходу держави від розвитку цього туристичного напрямку, то Йорданія активно лобювала запуск прямого авіасполучення з таким важливим світовим авіавузлом, яким є Стамбул.

Аналіз зовнішньополітичного курсу Йорданії дозволяє зробити висновок, що ця держава прагне перебувати на максимально поміркованих позиціях. Вона певною мірою віддаляється від країн Перської затоки як давніх партнерів і зближується як з Туреччиною, так і з Катаром, ставлячи себе десь посередині [10]. Схоже, що Йорданія реалізуючи зовнішню політику, не хоче бути частиною жодної осі або коаліції в регіоні, крім коаліції для боротьби з ІДІЛ. Також Йорданія вже не зацікавлена бути частиною антикатарської коаліції. Не виключено, що Йорданія зміцнює зв'язки з Туреччиною, бо остерігається зростання її сили в арабському світі. Адже Туреччина останнім часом нарощує свій вплив як головний сунітський мусульманський силовий гравець, який конкурує з Саудівською Аравією на Близькому Сході.

⁴ Див.: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-jordan.en.mfa> Перегляд станом на 01.12.2019 р.

Дедалі частіше в політичному дискурсі ставиться питання про те, чи формується альянс Туреччини, Катару та Йорданії на зміну іншим форматам співпраці у регіоні (наприклад, співпраці Йорданії та Саудівської Аравії тощо). Не в останню чергу саме Йорданія ініціює такі зовнішньополітичні метаморфози, адже ця держава орієнтовно від початку 2017 року (обрання Д. Трампа президентом США) щораз більше усвідомлює зміни у регіоні, їх можливий вплив на стабільність королівства за умов уже наявних значних економічних проблем. Відтак відбувається переосмислення зовнішньої політики Йорданії щодо традиційних союзників.

Дослідження дозволило зробити такі висновки:

– Туреччина та Йорданія формують свою зовнішню політику на основі взаємних інтересів. Ініціатива США щодо зміни інституційного статусу Єрусалиму та низка інших чинників створили підґрунтя для поглиблення співпраці Туреччини та Йорданії. Двосторонні турецько-йорданські відносини нині сконцентровані на таких важливих напрямках, як врегулювання палестино-ізраїльського конфлікту; громадянська війна в Сирії й спричинені нею проблеми біженців; взаємний намір посилювати економічну співпрацю на взаємовигідних умовах (цей аспект співпраці останніми роками не можна вважати успішним для йорданської сторони). Періодично ці взаємини активізуються або ж сповільнюються [15], а між лідерами Туреччини та Йорданії є доволі вагомі протиріччя щодо підтримки певних політичних сил (як-от, ХАМАС, ФАТХ, «Брати-мусульмани» та ін.);

– Йорданія, як країна, сильно узалежнена від зовнішньої допомоги, намагається забезпечити собі нейтральну позицію у відносинах з територіальними сусідами та державами-гегемонами Близького Сходу, зокрема й з Туреччиною. Туреччини, навпаки, позиціює себе як сильний гравець на глобальному рівні, який відкрито демонструє намір посилювати свій вплив на Близькому Сході та зайняти позицію регіонального лідера.

Література

1. Аль-Файєз, М. (2013). Особлива роль Йорданського Хашимітського Королівства на Близькому Сході. *Нова парадигма*, 117, 98-106.
2. Гергель, Ю. (2016). Україна та арабські держави Леванту (Сирія, Ліван, Йорданія): передумови та обставини встановлення дипломатичних відносин. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, 25, 59-85.
3. Новицька, О.В. (2015). Міжнародне визнання Держави Палестини – прорив у мирному процесі чи черговий етап переговорів? *Науковий вісник Дипломатичної академії України. Серія Політичні науки*, 22 (2), 130-136.
4. Al Sharif, O. (2018). Jordan and Turkey get cozy. Available from: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/02/jordan-turkey-boost-relations-face-regional-challenges.html>

5. Al-Khalidi, S. (2019). *Top Turkish officials visit Jordan in move to deepen ties: officials*. Available from: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-jordan-ties/top-turkish-officials-visit-jordan-in-move-to-deepen-ties-officials-idUSKCN1UI2LZ>
6. Barbelet, V. Wake, C. (2017). *The lives and livelihoods of Syrian refugees in Turkey and Jordan. Summary Report*. Overseas Development Institute.
7. Cengiz, S. (2019). *Turkey and Jordan united by regional crises*. Available from: <https://www.arabnews.com/node/1449111>
8. Ceyhun, H. E. (2018). *Turkey in the Middle East: Findings from the Arab Barometer*. Retrived from <https://www.arabbarometer.org/wp-content/uploads/Turkey.pdf>
9. *Custodianship over Holy Sites* (2019). Available from: <https://kingabdullah.jo/en/page/the-hashemites/custodianship-over-holy-sites>
10. Gavlak, D. (2019). *Jordan Seeks Middle Ground in Mideast Rift*. Available from: <https://www.voanews.com/middle-east/jordan-seeks-middle>
11. Ghazal, M. (22 Nov 2018). Cancellation of trade agreement with Turkey goes into effect. *The Jordan Times*.
12. *Jordan halts free trade deal with Turkey, citing 'unequal competition'*. (2018). Available from: <http://www.hurriyetdailynews.com/jordan-halts-free-trade-deal-with-turkey-citing-unequal-competition-128664>
13. *Jordan suspends free trade agreement with Turkey* (2018). Available from: http://www.xinhuanet.com/english/2018-03/13/c_137034463.htm
14. King Abdullah of Jordan fears that old allies are ditching him (8 Jun 2019). *The Economist*.
15. Kurşun, Z. (2019). *The ups and downs of Turkey – Jordan relations*. Available from: <https://www.middleeastobserver.org/2019/02/06/the-ups-and-downs-of-turkey-jordan-relations/>
16. Kuttab, D. (31 Oct 2018). Turkey and Jordan: An alliance that needs attention. *The Jordan Times*.
17. Magid, A. (2016). Are Amman-Ankara ties in crisis? Available from: <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/04/jordanian-monarch-international-regional-ties-turkish.html>
18. Nahhas, R. (18 Mar. 2018). Jordan suspends free trade agreement with Turkey over unfair competition. *The Arab Weekly*.
19. *Syria Regional Refugee Response. Total Persons of Concern by Country of Asylum* (2019). Available from: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>
20. *Turkish Airlines launches Istanbul-Aqaba direct flights* (2018). Available from: <https://www.aa.com.tr/en/economy/turkish-airlines-launches-istanbul-aqaba-direct-flights/1093211>

Стаття надійшла до редакційної колегії 02.12.2019 р.

Рекомендовано до друку д. політ. н., професором **Монолатієм І.С.**,
д. політ. н., професором **Гоном М.М.** (м. Рівне)

**TURKISH-JORDAN BILATERAL RELATIONS:
DIFFERENCES ON THE GROUND OF COMMON INTERESTS**

D. O. Nikolaieva

*Odessa I.I. Mechnikov National University; Odessa, вул. Dvorianska st., 2;
ph. +38 (048) 723-52-54; e-mail: dasha_nik2008@ukr.net*

The positions of Turkey and Jordan as subjects of the Middle East Regional System of International Relations are analyzed. The role of Turkey and Jordan in building a regional security architecture in the Middle East has been revealed. The features of bilateral cooperation and its dynamics are characterized. The problems of common interest have been identified: the settlement of the Palestinian-Israeli conflict; the civil war in Syria and the refugee problem it has caused; strengthening mutually beneficial economic cooperation, etc.

Key words: *Turkey, Jordan, Middle East, Palestinian-Israeli conflict, Syrian crisis, refugees.*